

Turinys

AKTORIAUS IR DABARTIES DIALOGAI. Daiva Šabasevičienė	11
Teatro kelionės stotys	19
Nepažįstamojo nukryžiuavimas	19
Vitališkos jėgos vedamas karalius Lyras: „Žiūrėk ausimis“	21
Mąstantis ir veikiantis herojus	23
TĖVONIJA. Vytautas Anužis	29
Pats geriausias laikas	31
Dirigavimo ir mokytojavimo praktika	35
Artuma, likiminės patirtys	40
TEATRO DIEVAS JUOZAS MILTINIS. Vytautas Anužis	45
Teatro bacila	47
Juozo Miltinio vaidybos studijoje	49
Juozo Miltinio teatras	52
Nepagaunamas idealas amžinybėje	54
BORISO ŠČIUKINO TEATRO MOKYKLA – KULTŪRINIO PAŽINIMO MAGNETAS. Vytautas Anužis	59
Likiminiai stojamieji	61
Kultūrinės šviesuomenės rate	65
Įmagnetintas Maskvos Babilonas	72
Bendrakursių akimis	75
Velta Žygurė-Anužienė: „Dalis manęs“	75
Pavelas Liubimcevas (Libermanas) apie studijas su Vytautu Anužiu	76

AKTORIAUS KARDIOGRAMA. Vytautas Anužis	81
Kūrybinės esatys Klaipėdoje	83
Kritikos galia	85
Aktoriaus adrenalinas	89
Literatūrinio fantomo atradimai	91
Aktoriaus vienatvė	94
Dvasinis pliūpsnis	97
Vienas trijuose	102
Vaidmenys kituose Lietuvos teatruose	105
Blogio ir gėrio viražai	107
Nebylių scenų išgyvenimas	111
Tobulai sugroti personažą	114
<i>Iššauti</i> mažam vaidmeny	121
Įsikūnijęs vaidmuo	124
Personažo šviesos pajauta	132
Istorinės asmenybės viražuose	137
Išteisinti personažą	145
Tiesos ir gėrio laisvės galia – Sokratas	154
Teatras kaip muzika	167
Aktorius – orkestras	168
Apdovanojantis buvimas (su) partneriu	173
Premjera – teisingiausias variantas	177
Improvizacija – kūrybinio ieškojimo laisvės įstatymai	178
Tarp komedijos ir tragedijos	180
Gastrolės – pažinimas ir suartinantis bendravimas	183
Spektaklio <i>garsoraštis</i>	186
Tiesa kūrybos žemėje	188
Kas lemia vaidmens ilgaamžiškumą	194
Teatro asmenybės apie aktorį Vytautą Anužį	197
Velta Žyгурė-Anužienė: „Aktorius profesionalas“	197
Pavelas Liubimcevas (Libermanas): „Gyvo teatro samprata“	199
Gintaras Grajauskas: „Žmogus vulkanas, skleidžiantis gyvybę ir gyvastį“	200
Regina Šaltenytė: „Strėlė, lekianti į taikinį“	201
Nelė Savičenko: „Absoliutus pašaukimo žmogus“	203
Darius Meškauskas: „Kai teatro išmanymo vis daugiau“	208

Dainius Gavenonis: „Profesorius bufonas – teatro užkariautojo planeta“	211
Petras Venslovas: „Brangūs ieškojimai ir atradimai“	220
Airida Gintautaitė: „Deganti švaros siekiamybė“	225
Dalia Michelevičiūtė: „Visapusiškos tvarkos stėpinys“	226
Aleksandra Metalnikova: „Visko šimtu procentų!“	228
Valentinas Novopolskis: „Vaidyba be kompromisų“	229
Marius Repšys: „Šimtas procentų savęs“	230
Ainis Storpirštis: „Menininkas pats nurodo sau kelią“	232
Dainius Svobonas: „Šachmatai su geologu juvelyrų“	235
Jovita Jankelaitytė: „Dovana – drąsiai pavadinti savo draugu“	239
Elzė Gudavičiūtė: „Klasikinio teatro žynys“	240
Bernardas Gytis Padegimas: „Scenos mistifikatorius“	242
Oskaras Koršunovas: „Scenos poetas, manifestuojantis tradiciją“	244
Gintaras Varnas: „Teatro vaiko fenomenas“	247
Kritikos ištartys	253
Apie didį scenos meistrą Vytautą Anužį. Julijus Lozoraitis	253
Ataidintys fragmentai. Palmira Dabašinskiė	259
Rimantas Venckus	261
Arvydas Marukas	261
Balys Juškevičius	261
Audronis Liuga	262
Rūta Oginskaitė	262
Valdas Gedgaudas	263
Stefa Galkauskaitė	264
Balys Juškevičius	265
Rasa Vasinauskaitė	265
Ramunė Balevičiūtė	268
Rasa Vasinauskaitė	268
Ramunė Balevičiūtė	271
Šarūnė Trinkūnaitė	272
Gitana Gugevičiūtė	272
Rasa Vasinauskaitė	272
Daiva Šabasevičienė	274
Daiva Šabasevičienė	275
Jovita Dikmonienė	275

Daiva Šabasevičienė	276
Ignas Zalieckas	276
VYTAUTAS ANUŽIS. TEATRO PEDAGOGIKA: AMATAS, UGDYMAS, KŪRYBA	285
Teatro mokyklos samprata	289
Aktorstės amato dėsniai	291
Paralelių patirčių maksimalizmas	293
Pedagoginio dueto vienis	297
„Dramos klasė“ – pasišventę teatro svajotojai	300
Realybe virtusi idėja	303
Sėkmingasis latvių aktorių kursas	311
Idėjinis egzaminas	312
Pedagoginiai išbandymai gyvenimo peripetijose	314
Latvijos ispanai	319
Stiprūs atskirai	322
Pedagoginė šeima	328
Dėstytojų duetas: ženklai, atspindžiai, įspaudai	331
Velta Žygurė-Anužienė: „Pedagoginio dueto tiesa“	331
Vilija Gruodytė-Šeputienė: „Teatro bacila, nuo kurios nesinori vaistų“	334
Edita Miravičiūtė: „Tikrumas“	335
Rita Pociūtė: „Gyvenimą įprasminęs susitikimas“	338
Auksė Bogužaitė-Naujokienė: „Aukščiausios kokybės ženklas“	343
Sigita Pikturnaitė: „Aktoriaus tiesos formulės“	347
Akvilė Eglinskaitė: „Nekvestionuojamas gyvenimo pasirinkimas“	353
Edite Tiškeizere: „Švarios energijos teatras“	356
Rolands Beķeris: „Mano dėstytojas“	357
Agnese Jēkabsone: „Neįkainojama vertybė teatre“	358
Signe Dancīte: „Samurajus su savo bušido“	359
Mārtiņš Kalīta: „Manyje tebeskamba jo balsas“	362
Akvilė Vitkūnaitė: „Kraujas virė venose – nepranokstama studijų patirtis“	363
Aistė Diržiūtė: „Daugiau ir aukščiau...“	369
Agnieszka Ravdo: „Mano vidinis sargas“	372
Andrius Gaučas: „Aktoriaus asmenybės stichija“	374

VYTAUTAS ANUŽIS: GYVENIMO LAIMĖ	385
Sūnų pajauta	400
Andrius Anužis: „Rūpestingas tėvas ir kūrėjas“	400
Matas Anužis: „Moralinis kompasas“	402
Aktorias, teatro pedagogo Vytauto Anužio biograma	410
Asmenvardžių rodyklė	412
Šaltiniai	418
Santrumpos	419
Nuotraukų šaltiniai	419
Apie knygą. Elvina Baužaitė	421

TĒVONIJA

Vytautas Anužis

PATS GERIAUSIAS LAIKAS

Mane, kaip žmogų, suformavo šeima – tai, kaip augau su mama, tėvu, seserimi, tetomis. Gimiau 1956 m. Linkuvoje, o nuo 1962 m. atsimenu save jau Panevėžyje.

Tėvas Algirdas Anužis buvo anglų kalbą įsimylėjęs pedagogas. Gimė 1919 metais. Buvo ištremtas, grįžęs iš Vorkutos turėjo aštrių susidūrimų su valdžia, buvo ideologiškai nepalankiai nusiteikęs, visą gyvenimą liko ištikimas anglų kalbai, literatūrai, anglų kultūrai. Kiek atsimenu, skaitė vien anglų kalba. Kaip suprantu dabar, tai buvo jo protestas prieš draudimą laisvai judėti, bendrauti, matyti visą pasaulį. Vertė Percy Bysshe'ą Shelley, George'ą Gordoną Byroną ir dėjo į stalčių... Uždarbiui vertė tekstus medikų disertacijoms, technikos darbuotojams. 7–8-ajame dešimtmečiais mokykloje anglų kalbos pamokų nedaug, ji kone ignoruota: galiojo nuostata, kad jos tarsi ir nereikia. Tėvas turėjo daug mokinių, rengdavo stojančiuosius į aukštąsias mokyklas. Pats dėstė Kauno politechnikos instituto Panevėžio filiale ir Panevėžio politechnikume. Žemaitis. Užsispyręs. Pažinojusieji jį visą gyvenimą labai stebėjosi, kad jis, būvęs toks kategoriškas pirmoje savo gyvenimo pusėje, ilgainiui tapo labai švelnus, atlaidus, tolerantiškas žmogui, jo poelgiams.

Mama Rozalija Steponavičiūtė buvo fizikos ir matematikos mokytoja, iš Panevėžio, augusi religingoje dešimties vaikų šeimoje. Su ja buvome tikri draugai; stebėdavausi, kaip mama, moteris, su manimi, vaiku, dalinasi tokiais dalykais! Buvo be galo man artima. Tai labai vertinau, tiesiog nežmoniškai vertinau, jaudinausi, bijojau, kad dėl tokio jos atvirumo ko nors neatsitiktų, kad aš jos nesužeisčiau... Itin gera buvo būti su ja, turėti tokią draugę; kartu eidavome į turgų, kino teatrą, žiūrėdavome filmus. Buvo nedidelio ūgio, tad abu maždaug vienodi, ir vaikščiodavome po miestą susikibę už parankių arba aš jai įkišęs ranką į kišenę, kad būtų šilčiau.

Gyvenome Mamos tėvo, statybos inžinieriaus, statytame name Senamiesčio g. 3, šalia Nevėžio, šalia Skaistakalnio. Namas su didžiuliu labai gražiu sodu. Obelys, serbentai... Kartu su mumis kitame namo gale gyveno Mamos seserys. Mokslus jos baigė užsienyje, o kai Lietuva buvo okupuota, atsisakė pedagogių karjeros, kad galėtų viešai išpažinti tikėjimą. Teta Veronika plaudavo tyrimams atneštus indelius poliklinikos laboratorijoje; teta Stefanija buvo agronomė. Nepriėmė tos realybės, kurioje gyveno, visiškai! Radijo klausydavosi vakarais tiek, kiek galėdavo pagauti per trukdžius „Amerikos balsą“, Vatikano radiją. Joms to užteko. Dievas, bažnyčia. Dar sodas.

Esu labai dėkingas savo tetoms už tikėjimo Dievu įskiepą. Jos išmokė pirmųjų poterių. Atsimenu, mokydamos „Sveika, Marija“, sakė: „Jeigu nuoširdžiai prašysi – visko gausi.“ Sulūžo dviračio ašis, tad prašiau tos ašies. Tuomet tetos mane labai barė: „Koks tu esi! Kaip tokių materialių dalykų prašai! Turi prašyti kokių dorybių, kad kilnesnis, geresnis būtum...“ O man ta ašis labai svarbi buvo...

Skaistakalny, parke, dar vadintame Jasnagurke, mes su draugais duodavomės, lakstydavom dviračiais. Šešerių patraukiau dūmo. Radom numestą „Parašiu“ cigarečių pakelį. Labai skanu buvo. Būdamas koks ketvirtokas penktokas galėjau rašyti kaip suaugęs. Įvairiais braižais, sakykim, lietuvių kalbos mokytojos, anglistės. Taigi parašydavau raštelį: „Prašau parduoti šiam berniukui, tai yra mano sūnui, pakelį cigarečių „Jūratė“ arba „Prima“. Iš anksto dėkoju, su pagarba, tra ta ta...“ Surašydavau ir duodavau draugui. Jis nueidavo ir dažniausiai grįždavo su pirkiniu. Nebuvom mes ten tokie

Vytautas ir Mama – Panevėžio operetės liaudies teatro aktoriai.

Su Tėvu.

rūkoriai, bet šiočia kokia pramoga – vaikai visą laiką nori daryti, ko negalima... Tai didžiausi mūsų prasižengimai.

O tas religinio gyvenimo – gyvenimo su Dievu – mano tetų pavyzdys liko visam laikui, tik kiek prislopdamas, pasitraukdamas. Pamenu, Tėvas prašydavo: „Tu saugokis, nesgi stebi, kas eina į bažnyčią; tu esi mokytojų vaikas, man ir taip yra blogai! Jeigu tave pamatys...“ Tai kartą, ankstyvą žiemos rytmetį eidamas priimti Komunijos, užsidėjau Tėvo papachą – tokią žieminę kepurę – ir prisiklijavau mamos iš operetės parneštus teatro ūsus. Man buvo dvylika, gal trylika metų. Einu į bažnyčią su ta papacha, joje galva skęsta, su ūsais... Duoda kunigas man Komuniją, aš „aaa“ – iškišęs liežuvį – ir tie ūsai man atsiklijuoja. Kunigas, visiškai mechaniškai dalinęs, žiūri – kažkoks visiškai vaikiškas veidas, ūsai atsiklijavę... Na bet tada supratingi žmonės buvo...

Taigi užaugau tokioje tėvonijoje – Mamos – Steponavičių, ji labai stipriai mane veikė. Manau, ir mano seserį Audrą. Abu buvome ir likome labai artimi. Sesuo vyresnė už mane ketveriais metais ir man atrodė žinanti paslaptinius ir išmintingus dalykus – o aš jų niekada nepažįsiu. Mane, vaiką, tai magiškai traukė. Įkyrėdavau jai ir jos draugėms su tuo savo smalsumu kaip reikiant ir dažnai būdavau negailestingai varomas šalin. Bet jeigu reikėdavo brolių apginti – nuo bet ko – Audra būdavo liūtė! Studijavo anglų kalbą, išaugino mano mylimas dukterėčias Silviją, Aureliją ir Juditą. Turi krūvą anūkų ir mylimą vyrą. Tėvai labai mylėjo mus su seserimi ir vienas kitą. Ypatingai gražiai sutarė. Tėvas sakydavo, kad vaiką reikia iki trejų metų auklėti, kaip išauklėji – taip, o paskui jau kaltink save, jei nieko neišėjo... Vėliau viską lemia gamta, tai, ką sudėjo Dievas.

Vaikystė – pats geriausias laikas, bet kai man sakydavo: „Vaikeli, tu pamatysi, čia pats gražiausias tavo laikas!“ – aš sau manydavau: „Eikit jūs sau!“ Dabar, kai pagalvoji – iš tikrųjų! Gal viskas apsivalo ir lieka labai daug grožio, labai daug... O juk ir tada būdavo problemų, nors kokios tos problemos? – bet vis tiek problemos tuo – vaiko – laiku buvo tokios didelės kaip ir dabartinės. Niekur nuo jų nepabėgsi. Dviračiui padangą reikėdavo gauti, kai ją pradurdavai, arba užklijuoti – taigi, Dieve tu mano, kokia problema. Reikėjo pačiam padaryti arba rasti, kas padėtų. Šiaip ar taip, vaikystė – pats geriausias metas. Toks ir patrakėliškas, ir nerūpestingas. O vėliau prasidėjo kitas gyvenimo laikas.

DIRIGAVIMO IR MOKYTOJAVIMO PRAKTIKA

Namuose turėjome vinilinių plokštelių komplektų Vincenzo Bellinio „Normą“, Imrės Kálmáno „Monmartro žibuoklę“, Ludwigo van Beethoveno Devintąją simfoniją, Ferenco Liszto kūrinį „Vengriškąją“ rapsodiją, Gustavo Mahlerio simfonijas... Ūgtelėjęs, kai nieko namie nebūdavo, pasileisdavau plokštelę ir įsijautęs imdavau diriguoti. Viena ausim klausydavau, ar kas nors nepareina, nes maniau, kad gali visišku kvailiu palaikyti. Tokių kvailybių, na nekvailybių gal... Aš jų turėjau.

Mokiausi 2-ojoje vidurinėje mokykloje (dabar – Vytauto Žemkalnio gimnazija). Ten kadaise mokėsi ir mano Mama, dvejus metus ją lietuvių kalbos mokė Salomėja Nėris. Kai kurios Mamos bendrąklasės buvo mano mokytojos. Visuomet labai džiaugdavausi namo penketą nešdamas – ne dėl to, kad jį gavau, bet kad Mama bus patenkinta. Pats labai norėjau būti mokytoju. Iki kokios devintos klasės vedžiau savo klasės žurnalą, nusižiūrėjęs pats jį pasidarydavau, o vėliau pirkdavau knygyne. Tai man teikė tokį džiaugsmą! Rašydavau pamokų temas, pažymius, kokius gaudavo mano bendrąklasiai, tačiau ir koreguodavau – įvertinimus paaukštindavau ar pažemindavau savo nuožiūra. Tuose žurnaluose atkurdavau teisybę. Tačiau man to nebuvo gana. Menamiems mokiniams išsakydavau ištisus monologus, vesdavau pamokas, auklėdavau juos. Būdamas vienas namie, pasiėmęs tą žurnalą eidavau nuo valgomojo iki savo kambario taip, kaip eina, tarkim, lituanistė ar vokietis – senis buvo toks, labai keistai vaikščiojo – arba kokia nors „Lenta“, kaip mes vadinom istorikę; jų kalbos maniera kviesdavau prie lentos atsakinėti mokinį, tą menamą, garsiai pabardavau jį arba paglostydavau už tai, kad gerai atsakė, ir tų mokytojų braižu surašydavau pažymius. Tėvas į tai žiūrėjo kaip į laiko švaistymą.

Mus su seserimi reikliai ir su išmone mokė anglų kalbos. Paprastai šeštadienį arba sekmadienį būdavo skelbiamos anglų kalbos dienos, ir Tėvas kalbėdavo tiktai angliškai. Tėvui sakau: „Taigi pamokas paruošiau, – mokiausi labai gerai, – viską padariau“, tada jis: „Eik anglų kalbos mokytis! Kiek šiandien naujų žodžių išmokai? Tuoj patikrinsiu.“ Žodžiu, anglų kalbos mokymasis

bedugnis ir begalinis ir čia nebuvo įmanoma prasisukti – mano pedagoginiai žaidimai būdavo negailestingai nutraukiami. Todėl visos tos mano lekcijos vykdavo vienatvėje saugantis, kad neįkliūčiau Tėvui.

Bet įkliuvau labai apmaudžiai ir smarkiai. Po to viskas pasibaigė. Turėjau kvailumo tą žurnalą nusitempti į mokyklą. Išsitraukiau jį per pamoką ir pradėjau kažką rašyti. Mokytoja priėjo – ir pamatė savo žurnalo dublį! Puolė prie staliuko žiūrėti savo žurnalo – nieko nesuprato: abiejuose žurnaluose braižas jos, tik pažymiai kažkodėl skiriasi. Paskui, aišku, atsekė viską, konfiskavo iš manęs žurnalą, nusinešė į mokytojų kambarį ir iškvietė Tėvą. Tėvas buvo žinomas Panevėžyje žmogus. Parėjo vakare jis labai nusiminęs – „Tai tu tebeužsiimi šitais visais dalykais, tom durnystėm, atsiprašant? Nagi suauk, subrėšk.“ Visgi išsirutuliojo. Tapau aktoriumi ir teatro pedagogu. Ir pavaidinu, ir pamokau, ir teisybę atkuriau.

Atsimenu: kartą, gal septintoje aštuntoje klasėje, mokykloje susimušėme. Auklėtoja manęs nemėgo, atėjusi į namus, pareiškė:

– Jis čia viską suorganizavo!

O aš net nežinau, kodėl mes, bernai, susiginčijome.

Mama – pati pedagogė, labai švelni, maloni, ramiu tonu, mandagiai paklausė:

– Iš kur jūs žinote, kad jis viską suorganizavo?

– Aš nežinau, tik sakau, kad mačiau vaizdą – man viskas aišku, – atsakė ji ir dar daug visko prikalbėjo, kad aš visuomet toks – ir žygio dainos konkurse nebuvau, ir nepasisiuvau Budiono⁴ kepurės, tokios su žvaigžde, nors visa klasė pasisiuvo. – Ir jūs nepasirūpinote, jūs jam nepasiuvote! – galiausiai prirėmė auklėtoja.

– Kad aš nelabai moku siūti. Be to, ir laiko neturiu siūti Budiono kepurę, – prisipažino mama.

O ji man iš principo nesiuvo Budiono kepurės, simbolizuojančios pilietinį karą, vadinamosios Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos kovas ir jos herojus, ką ir paminėdavo tais žygio dainos konkursais, žygiuodami ratu ir dainuodami revoliucines dainas.

⁴ Semionas Budionas – sovietmečiu garbintas Sovietų Sąjungos maršalas, triskart didvyris (čia ir kitur, jeigu nenurodyta kitaip, – E. B. past.).

*Aldutė ir Vytautas Anužiai
1959. IX. 23. Pirkuro.*

Su seserimi Aldona-Audrone.

Paradoksas – paskui žygio dainos konkursas persekiojo mano vaiką. Vyresnėlis Andrius darželyje niekaip neišmoko žygiuoti. Klaipėdoje mes gyvenome visai prie pat darželio, kartą, atsimenu, atbėga auklėtoja ir sako: „Visi vaikai kaip vaikai, tik jūsų Andrius nemoka žygiuoti.“ Andriui vis nepavykdavo, vis rankų ir kojų judesiai nederėjo.

Taigi mano auklėtoja tąkart priekaištavo mamai, kad aš ir *budionovkos* nepasisiuvu, ir žygiuoti kaip žmogus nemoku. O mama jai tepasakė:

– Būkite jam atlaidesnė.

Auklėtojai tai visiškai nepatiko, tad ji pretenzingai pareiškė:

– Jūs lepinat savo sūnų! Jūs lepinat savo sūnų!

– Taip, žinoma, lepinu. O kas kitas palepins, – sako, – jeigu ne mama?

Aš ir lepinu, nes jį labai myliu.

Visa tai girdėjau būdamas už durų. Mama apgynė mane. Nors aš net ir nežinau, ar buvau kaltas, ar ne, tačiau paskui jau gavau barti nuo mamos:

– Tu nesi agresyvus, kodėl taip darai? Kodėl veliesi į tokius dalykus?

Bet man tąkart buvo svarbiausia, kad ji apgynė prieš svetimą; ji visados mane apgindavo. Mes buvome tokie *saviečiai* – sava *chebra*.

Mokiausi labai gerai, stengiausi, daug dirbau papildomai, kad tik viską atlikčiau, jaudindavausi, kad tik gerai padaryčiau. Tačiau tai nebuvo grynas pirmūno kompleksas. Kai nesuprasdavau, klausdavau mamos, ji man padėdavo atlikti namų darbus, aiškino matematikos uždavinius, o būdavo, kad ir vis tiek nesuprantu.

– Mamyt, o tau taip yra buvę gyvenime, kad būdama vaikas nesupratai, o suaugusi jau supranti? – paklausiau jos, nes buvau išsigandęs, kad toks protiškai neįgalus ir liksiu, jeigu nesugebu suprasti to, ką aiškina.

Mama turbūt mano akyse pamatė tūnantį siaubą, apkabino, pabučiavo ir pasakė:

– Vyteli, tu nusiramink, žinoma, šimtai dalykų, kurių aš vaikystėje ir būdama jauna nesuprasdavau, o dabar suprantu. Įgysi daugiau patirties, išsilavinimo ir supras.

Labai gerai atsimenu mamos žodžius ir tą nuolatinį stengimąsi. Mokydamasis laimės neturėjau, tiesiog atlikdavau tai, ką reikia, – gerai atlikdavau, tai buvo mano atsakomybė. Iš tiesų netinginiavau, siekiau gerų

įvertinimų – „ačiū Dievui, gerai padariau“... Tačiau mokymasis man neteikė pasitenkinimo.

Turėjau puikią anglų kalbos mokytoją Iną Lubninienę, o ypač laimingas ir dėkingas likimui esu už amžinąjį atilsį mokytoją germanistę Romualdą Merkiene. Nepaprasto šviesumo ir gerumo asmenybė, su ja visą gyvenimą bendravom. Kartą ji man sako:

– Neįsivaizduoji, kaip tu juos visus erzindavai!

– Ką erzindavau?

– Mokytojus!

– Kaip aš juos erzindavau?

– Tu praeini koridoriumi – išsitiesęs, pakelta galva, ir jie jau siunta, sako: „Pažiūrėk, kaip Anužis vaikšto!“ Aš klausiu: „Na ir kas? Ką jis padarė? Primušė ką nors? Blogo ką iškrėtė? Prastai mokosi?“

Matyt, kai kurie mokytojai taip reaguodavo, matydami, kad aš suvokiu, kas yra kas, ir esu tiesus, turiu stuburą.

Vaikystėje dažnai sirgdavau. Kartą labai karščiavau, gulėjau lovoje ir man buvo taip liūdna... Mama parnešė iš bibliotekos knygą „Senajo Jano lobis“⁵ ir ėmė skaityti, ji perskaitė man visą knygą! Tai labai paprasta, tokia nuotykių knyga vaikams apie tai, kaip tėvams išvažiavus iš namų keturi vaikai išplaukia kateriu ieškoti Jano lobio. Jie leidžiasi Nyderlandų kanalais, kerta Lamanšo sąsiaurį... Graži istorija ir, nors joje nieko ypatingo iš tiesų nėra, bet ji, Mamos perskaityta, man taip įsirežė, kad iki šiol ją tebesaugau. Mano vaikai ją perskaitė, knyga jau visiškai sudraskusi, pleistru suklijuota, bet labai ją branginu. Kai negera, sunku, šią nedidelę, ploną knygėlę su labai gražiom senom iliustracijom atsiverčiu, paskaitau arba tiesiog mintyse sau atpasakoju veikėjų nuotykius ir taip atsitraukiu nuo dabarties. Tos istorijos veikėjai – vieni literatūrinių fantomų, juos pasišaukiu mintyse ir jie mane nukelia į kitą pasaulį.

⁵ R. Pilkingtonas, *Senajo Jano lobis*, vertė Romualda Zagorskienė, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963.